בְּלוֹחֵ [–קונה] פירות מִן הַתָּנֵּר – סוחר, שאף הוא קונה את הפירות מהרבה אנשים, ואינו יכול לידע ממי לקח פירות אלו, וכיון שאין סימן במעות, הבעלים מתייאשים מהן, אֲבָל בְּלוֹחֵ מִבַּעַל הַבַּיִת שאינו סוחר, חַיָּיב לְהַחֲזִיר לבעל הבית, שכן רק ממנו באו הפירות ובודאי אף מעות אלו ממנו נפלו.

הגמרא מביאה משא ומתן בדבר: וְכֵן תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן – וכן שנה בברייתא החכם השונה את הברייתות לפני רב נחמן, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּלוֹחֵ מִן הַתָּנֵּר, אֲבָל בְּלוֹחֵ מִבַּעַל הַבַּיִת חַיָּיב לְהַחֲזִיר. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן, וְכִי בַּעַל הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ דָּשָׁן – דש את התבואה שנאמר שרק ממנו נפלו המעות האלו, הרי יש לו הרבה פועלים העובדים עמו ויתכן שהמעות נפלו מהם. אָמַר לֵיהּ החכם, אִיסְמֵיהּ – האם עלי להסיר ברייתא זו מסדר לימודי. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, לֹא, אלא תְּתַרְגֵּם מַתְנִיתִין – תעמיד את המשנה, כְּגוֹן שֶׁדָּשָׁן עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, שכל מה שברשותם שייך לאדונידם, ואף אם נפלו המעות מהם הרי אלו של בעל הבית:

משנה

משנה זו מבארת שעל אבידה שהבעלים התייאשו ממנה אינו חייב להחזיר. בפרשת השבת אבידה (דברים כב ג) נאמר 'וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם'. המשנה מבארת מה יש לדרוש מתיבת 'שמלתו', שלכאורה מיותרת אחר שנכתב בפסוק שאין להתעלם מכל אבידת אחיך.

אַף הַשִּׂמְלָה הָיְתָה בִּכְלָל כָּל אֵלּוּ – הרי 'שמלה' אף היא בכלל הנאמר בפסוק 'לכל אבידת אחיך', וְלָמָּה יָצְאת מהכלל ונכתבה לְחוּד, כנאמר 'וכן תעשה לשמלתו', כדי לְהַקִּישׁ אֵלֶיהָ – לדמות כל אבידה לשמלה, לוֹמַר לְךָ, מַה שִּׂמְלָה מְיוּחֶדֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָנִין, שהרי סתם שמלה כשאר בגדים שיש בהם סימנים, וְיֵשׁ לָהּ תּוֹבְעִין, שלכל שמלה יש בעלים התובעים אותה, שהרי נעשתה בידי אדם ואינה באה מהתפקר, וחייבה התורה את המוצא אותה להכריז עליה, אַף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנִין וְיֵשׁ לוֹ תּוֹבְעִים חַיָּיב המוצא לְהַכְרִיז, אבל דבר שאין לו תובעים, אלא התייאשו ממנו הבעלים, הרי הוא של המוצא אף על פי שיש לו סימנים:

גמרא

שנינו במשנה 'השמלה היתה בכלל כל אלו'. מבררת הגמרא: מַאי – מהי כוונת המשנה באמרה 'בִּכְלָל כָּל אֵלּוּ'. אָמַר רָבָא, כוונת המשנה שאף שמלה היתה בִּכְלָל 'כָּל אֲבֵדַת אָחִיךָ', וממה שכתבה התורה את השמלה בפני עצמה 'וכן תעשה לשמלתו', ודאי באה לדרשה המובאת במשנה.

נאמר בפרשת השבת אבידה (דברים כב א – ג) 'לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ'. ובהמשך נאמר 'וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם'. הגמרא מבארת מדוע פירטה התורה דוגמאות שונות שחייב עליהם בהשבה.

אָמַר רָבָא, לָמָּה לִי דִּכְתַב רַחֲמָנָא – לאיזה צורך כתבה התורה בפרשת השבת אבידה, שׁוֹר, חֲמוֹר, שֶׂה וְשִׂמְלָה, הלא הכל נכלל במה שכתבה התורה 'כל אבידת אחיך'.

מבארת הגמרא: צְרִיכִי – הדבר נצרך, כיון דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא – שאם היתה התורה כותבת שִׂמְלָה לחוד, הָווּ אָמֵינָא – היה עולה על דעתי לומר, הָנֵי מִילֵּי – מה שציותה התורה על המוצא להשיב, אינו אלא בדברים שיש להוכיח דְּעָדִים דְּגוּפָהּ וְסִימָנִין דְּגוּפָהּ – שיש עדים או סימנים על החפץ עצמו ששייך הוא לבעליו, אֲבָל להחזיר חֲמוֹר בְּעָדִים דְּאוּכָפָא, וְסִימָנִין דְּאוּכָפָא – כשלבעל האבידה אין עדים שגוף החמור שייך לו, אלא יש לו עדים או סימן באוכף שעל החמור, אֵימָא – הייתי אומר שבאופן זה לֹא מַהֲדְרִינַן לֵיהּ – אין המוצא חייב להחזיר את החמור, לכך כָּתַב רַחֲמָנָא – כתבה התורה חֲמוֹר כדי ללמדנו, דַּאֲפִילּוּ חֲמוֹר בְּסִימָנֵי הָאוּכָפָא שעליו, מחזירים אותו לנותן סימני האוכף.

ממשיכה הגמרא לברר מדוע הוצרכה התורה לפרט שור ושה. שואלת הגמרא: שׁוֹר וְשֶׂה דִּכְתַב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי – לאיזה צורך כתבה התורה 'שור' ו'שה'.

משיבה הגמרא: 'שׁוֹר' כתבה התורה ללמדנו דַּאֲפִילּוּ לְגִיזַּת זָנְבוֹ – שאף את השערות שבסוף הזנב שגזו המוצא, הוא צריך להחזיר, וְתיבת 'שֶׂה' שכתבה התורה, באה לְגִיזּוֹתָיו – שחייב המוצא להחזיר לבעלים אף את הצמר שגזו.

מקשה הגמרא: וְלִכְתּוֹב רַחֲמָנָא – מדוע שלא תכתוב התורה רק שׁוֹר כדי ללמד דַּאֲפִילּוּ לְגִיזַּת זָנְבוֹ שהוא דבר מועט ביותר צריך להחזיר לבעלים, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׂה לְגִיזּוֹתָיו – ויש לנו לשמוע מכך שבודאי מחויב המוצא להחזיר לבעלים את הצמר שגזו.

מסיימת הגמרא שאכן קשה מדוע הוצרכה התורה לפרט 'שה': אֶלָּא אָמַר רָבָא, תיבת 'חֲמוֹר' דִּכתובה בפרשת פְּרָה, לְשיטת רַבִּי יְהוּדָה הסובר שאין הורשים ממנה למעט נזקי כלים. וְתיבת 'שֶׂה' דִּכתובה בפרשת אֲבֵידָה, לְדִבְרֵי הַכֹּל, קַשְׁיָא – הדבר קשה לאיזה צורך הם נכתבו בפרשה.

שואלת הגמרא: וְאֵימָא, לְגִלְלִים הוּא דְּאָתָא – אולי תאמר שמה שהוצרכה התורה לכתוב 'שה' הוא ללמדנו שיש להחזיר אף דבר שהוא פחות חשוב מגיזת זנבו, כגון גללי הבהמה שהטילה בביתו של המוצא, ואילו היתה כותבת התורה 'שור' לחוד לא היינו יודעים אלא גיזת זנבו.

עונה הגמרא: לא יתכן שהתורה באה לחייב את מוצא האבידה להחזיר לבעלים את הגללים, כיון שגְּלָלִים אַפְקוּרֵי מַפְקַר לְהוּ – הבעלים מפקירים את הגללים למוצא שטרח באבידה, וממילא הוא חפץ שאין לו תובעים, ואין עליו חיוב השבה.

שואלת הגמרא: וְדִילְמָא – ואולי תאמר שתיבת 'שה' לְסִימָנִין הוּא דְּאָתָא – באה לרבות השבת אבידה על ידי נתינת סימני החפץ על ידי המאבד, באופן שאין עדים המעידים למי שייך החפץ, ואם כן יש לפשוט מה דְּאִיבַּעְיָא לָן – שהסתפקנו [להלן בגמרא], האם מה שאנו מחזירים חפץ על פי סִימָנִין שנותן בהם המאבד הוא דין דְּאוֹרַיְיתָא, אוֹ דְּרַבָּנָן – או שהוא תקנת חכמים, כיון שמן התורה צריך שעדים יעידו למי שייך החפץ, ויש ללמוד ממה דִּכְתַב רַחֲמָנָא – שכתבה התורה 'שֶׂה', דַּאֲפִילּוּ בְּסִימָנִין לחוד ללא עדים מַהֲדְרִינַן – מחזירים אבידה, וְסִימָנִין מועילים מִדְּאוֹרַיְיתָא.

הגמרא דוחה שלא יתכן שהתורה באה לרבות סימנים: אָמְרִי – אמרו בני הישיבה, מִדְּקָתָנֵי לְהוּ תַּנָּא – ממה ששנה התנא של משנתינו לְסִימָנִין לְגַבֵּי שִׂמְלָה, דְּקָתָנֵי – ששנינו במשנה, מַה שִּׂמְלָה מְיוּחֶדֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָנִין וְיֵשׁ לָהּ תּוֹבְעִין חַיָּיב לְהַכְרִיז אַף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנִין וְיֵשׁ לוֹ תּוֹבְעִין חַיָּיב לְהַכְרִיז, הרי שדין זה שחייב המוצא להכריז כשיש לחפץ סימנים ותובעים, למד התנא מ'שמלה', שֶׁמַּע מִינָּהּ – יש לשמוע מכך שפשוט היה לו לתנא דְּיתיבת 'שֶׂה' לַאו לְסִימָנִין הוּא דְּאָתָא – לא נכתבה בתורה כדי ללמד שסימנים מועילים, ולפיכך אין ללמוד ממה שכתבה התורה 'שה' שסימנים דאורייתא.

ולאחר שדחתה הגמרא את כל האפשרויות שיש ללמוד מתיבת 'שה', נשארה מסקנת רבא שאכן קשה לשם מה כתבה התורה תיבת 'שה':

הגמרא דנה בענין אבידה שאין בה שוה פרוטה: תָּנוּ רַבָּנָן – שנו חכמים בברייתא, נאמר בפרשת אבידה (דברים כב ג) 'וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ', ודורשת הגמרא שיש ללמוד מ'אֲשֶׁר תֹּאבַד' שחיוב השבה הוא רק על חפץ שנחשב 'אבידה', פָּרַט לַאֲבִידָה – ונתמעטה בכך אבידה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, שאין חיוב להשיבה כיון שאינה נחשבת 'אבידה'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, דין זה אינו נלמד

המשך בעמוד רלב

מ׳אשר תאבד׳, אלא ממה שכתבה התורה ׳ומצאתה׳ משמע שחיוב השבת אבידה הוא רק באופן שנחשב ׳מציאה׳, **פָּרַט לַאֲבֵידָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה** שאינה קרויה מציאה, שאין בה חיוב השבת אבידה.

מבררת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – מה ההבדל בין תנא קמא לרבי יהודה. מבארת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי**, אכן אין חילוק ביניהם להלכה, אלא **מַשְׁמָעוּת דְּאִרְּשִׁין אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – לא נחלקו אלא מאיזה פסוק יש ללמוד דין זה, **מַר נַפְקָא לֵיהּ** – תנא קמא למד זאת מ׳**אֲשֶׁר תֹּאבַד**׳, **וּמַר נַפְקָא לֵיהּ** – ואילו רבי יהודה למד זאת מ׳**וּמְצָאתָהּ**׳. שואלת הגמרא: **וּלְמַאן דְּנַפְקָא לֵיהּ** – לדעת תנא קמא הסובר שדורשים דין אבידה פחות משוה פרוטה מ׳**אֲשֶׁר תֹּאבַד**׳, **הַאי ׳וּמְצָאתָהּ׳ מַאי עָבֵיד לֵיהּ** – לאיזה צורך כתבה התורה ׳ומצאתה׳. עונה הגמרא: **הֲהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ** – תיבת ׳ומצאתה׳ נצרכת **לְכִדְרַבָּנַאי** – לדרשה שדרש רבנאי, **דְּאָמַר רַבָּנַאי**, בפרשת השבת אבידה (דברים כב ג) נאמר ׳וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לא תוכל להתעלם׳. וממה שנאמר ׳אבידת אחיך׳ דורשת הגמרא (ב״ק קיג:) שאין מחויבים להחזיר לגוי אבידתו, מוסיף רבנאי לדרוש: ׳**וּמְצָאתָהּ**, **דְּאַתְּאי לִידֵיהּ מַשְׁמַע** – משמעות תיבת ׳ומצאתה׳, שהחפץ הגיע כבר ליד המוצא, וממה שלאחר שכתבה התורה ׳אבידת אחיך׳ הוסיפה התורה ׳ומצאתה׳, יש ללמוד שלא זו בלבד שאינו צריך לטרוח אחר אבידת הגוי, אלא אף באופן שהגיע החפץ ליד המוצא אינו חייב להשיב לו אבידתו.

שואלת הגמרא: **וּלְמַאן דְּנַפְקָא לֵיהּ** – ולדעת רבי יהודה שלמד מ׳**וּמְצָאתָהּ**׳ למעט אבידה שאינה שוה פרוטה, **הַאי ׳אֲשֶׁר תֹּאבַד׳ מַאי עָבֵיד לֵיהּ** – לאיזה צורך כתבה התורה ׳אשר תאבד׳.

עונה הגמרא: **מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹחָנָן** – מה שכתבה התורה ׳אשר תאבד׳ הוא לצורך דרשתו של רבי יוחנן, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, מִנַּיִן לַאֲבֵדָה שֶׁשְּׁמָפָה נָהָר שֶׁהִיא מוּתֶּרֶת** למוצא ואין לו חיוב השבת אבידה, **שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים כב ג) ׳כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל **אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ**׳, ומתיבת ׳ממנו׳ שהיא מיותרת יש ללמוד שדווקא **מִי שֶׁהָאבידה אֲבוּדָה הֵימֶנּוּ** – שאין הבעלים יודעים היכן היא, **וּמְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם** – אבל לשאר בני אדם האבידה מצויה ונראית, בה יש חיוב השבה, **יָצְתָה זוֹ** – יצאה אבידה ששטפה נהר **שֶׁאֲבוּדָה הֵימֶנּוּ** – מהבעלים **וְאֵינָהּ מְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם** – שגם לאחרים אין האבידה מצויה, שבאופן זה אין חיוב השבת אבידה. וכיון שהוצרכה התורה לכתוב ׳ממנו׳ כדי ללמד דין זה, ממילא היתה צריכה התורה לכתוב גם ׳אשר תאבד׳.

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רבי יהודה שלומד מ׳ומצאתה׳ פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה, **הָא דְּרַבָּנַאי מָנָא לֵיהּ** – מהיכן ילמד את דינו של רבנאי שאין צריך להחזיר אבידת גוי אף לאחר שהגיע לידו. עונה הגמרא: **נַפְקָא לֵיהּ מִ׳וּמְצָאתָהּ׳** – רבי יהודה ילמד דין זה מהאות ׳וא״ו׳ המיותרת של ׳וּמְצָאתָהּ׳, שמשמע שכבר הגיע החפץ לידו, ויש ללמוד שאינו מחויב להחזיר את האבידה לגוי, אף באופן שכבר הגיע החפץ לידו.

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – תנא קמא שלומד מ׳אשר תאבד׳ פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה, **הָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן מָנָא לֵיהּ** – מהיכן ילמד את דרשתו של רבי יוחנן למעט מהשבת אבידה דבר שאבוד ממנו ומכל אדם.

עונה הגמרא: תנא קמא **נַפְקָא לֵיהּ** – ילמד זאת מתיבת ׳**מִמֶּנּוּ**׳ שמשמעה דווקא מה שאבוד ממנו ומצוי לשאר בני אדם, ולא מה שאבוד גם כן לכל אדם.

שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** – רבי יהודה שלומד דין אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳ומצאתה׳, מדוע לשיטתו צריך ליכתב ׳אֲשֶׁר תֹּאבַד׳, הרי את הדין של אבידה שאבודה מכל אדם אפשר ללמוד ממשמעות תיבת ׳מִמֶּנּוּ׳.

עונה הגמרא: **מִמֶּנּוּ לֹא מַשְׁמַע לֵיהּ** – אינו דורש משמעות תיבת ׳ממנו׳ ללא התיבות ׳אשר תאבד׳, וכיון ש׳ממנו׳ הוצרך למעט אבידה שאבודה מכל אדם, כתבה התורה ׳אשר תאבד ממנו׳.

רבא מבאר באופן אחר המחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה: **רָבָא אָמַר, פְּרוּטָה שֶׁהִוּוֹלָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – החילוק בין תנא קמא לרבי יהודה הוא באופן שהיתה האבידה שוה פרוטה בשעה שאבדה, אולם נפחת ערכה ובשעה שנמצאה כבר אינה שוה פרוטה, **לְמַאן דְּאָמַר** – לדעת תנא קמא שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה **מֵ׳אֲשֶׁר תֹּאבַד׳, אִיכָּא** – יש חיוב להחזיר, שלשיטתו הדבר תלוי בשעת האבידה ואז היתה האבידה שוה פרוטה. **וּמַאן דְּאָמַר** – ולדעת רבי יהודה שיש למעט אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳**וּמְצָאתָהּ**׳, **לֵיכָּא** – אין חיוב להחזיר כיון שתלוי הדבר בשעת המציאה, ובשעה זו אינה שוה פרוטה.

הגמרא דוחה שלא יתכן לבאר כך. מקשה הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר** – ולדעת תנא קמא שממעט אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳**אֲשֶׁר תֹּאבַד׳, הָא בָּעֵינַן ׳וּמְצָאתָהּ׳** – הרי לשיטתו צריך לפרש גם את תיבת ׳ומצאתה׳ שמדובר דווקא באבידה ששוה פרוטה כפי שדרשנו מ׳אשר תאבד׳, **וְלֵיכָּא** – ואין באבידה זאת שהוזלה שווי פרוטה בשעת מציאה, ואם כן אין בה חיוב להשיבה אף לדעת תנא קמא.

הגמרא מביאה חילוק אחר: **אֶלָּא פְּרוּטָה שֶׁהוּקְרָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – ההבדל להלכה בין תנא קמא לרבי יהודה הוא באופן שבשעה שאבדה לא היתה האבידה שוה פרוטה, אלא שהוקרה ושוה פרוטה לאחר מכן בשעה שנמצאה, **מַאן דְּאָמַר** – לדעת רבי יהודה שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳**וּמְצָאתָהּ׳, אִיכָּא** – יש באבידה זו דין השבה, כיון שתלוי בשעת מציאה, ובשעה זו היתה שוה פרוטה, **וּמַאן דְּאָמַר** – ולדעת תנא קמא שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳**אֲשֶׁר תֹּאבַד׳, לֵיכָּא** – אין בה חיוב השבה, כיון שבשעת האבידה לא היתה שוה פרוטה.

הגמרא דוחה ביאור זה: **וּלְמַאן דְּאָמַר** – ולדעת רבי יהודה האומר שיש למעט אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳**וּמְצָאתָהּ׳, הָא בָּעֵינַן ׳אֲשֶׁר תֹּאבַד׳** – הרי לשיטתו יש לפרש גם את ׳אשר תאבד׳ דווקא באבידה ששוה פרוטה כפי שדרש את המילה ׳ומצאתה׳, **וְלֵיכָּא** – ואין בה באבידה זו שווי פרוטה בשעת האבידה, ולכן אף לשיטת רבי יהודה אין בה חיוב השבת אבידה.

מסקנת הגמרא לבאר החילוק בין תנא קמא לרבי יהודה: **אֶלָּא פְּרוּטָה שֶׁהוּקְרָה וְהִוּוֹלָה וְחָזְרָה וְהוּקְרָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – ההבדל להלכה בין תנא קמא לרבי יהודה הוא באופן שבשעת האבידה היתה האבידה שוה פרוטה, אלא שהוזלה לאחר מכן ואינה שוה פרוטה, ושוב הוקרה והיתה שוה פרוטה בשעת מציאה. **מַאן דְּאָמַר** – לדעת תנא קמא שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳**אֲשֶׁר תֹּאבַד׳, אִיכָּא** – יש באבידה זו חיוב השבה, כיון שדנים על שעת האבידה, ואז היתה שוה פרוטה, **וּמַאן דְּאָמַר** – ולדעת רבי יהודה שממעטים אבידה שאינה שוה פרוטה מ׳**וּמְצָאתָהּ׳, בָּעֵינַן דְּאִית בָּהּ** – התורה מצריכה שיהיה באבידה **שִׁעּוּר מְצִיאָה** – שוה פרוטה **מִשָּׁעַת אֲבֵידָה וְעַד שָׁעַת מְצִיאָה:**

שנינו במשנתינו שיש חיוב להכריז על חפץ שיש בו סימנים, הגמרא דנה מה המקור לכך שיש להחזיר לנותן הסימנים: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – הסתפקו בני הישיבה, מה שאנו מחזירים חפץ על פי **סִימָנִין** שנותן בהם המאבד, האם הוא דין **דְּאוֹרַיְיתָא, אוֹ** שמהתורה צריך שעדים יעידו למי שייך החפץ וזוהי תקנה **דְּרַבָּנָן** שיועילו סימנים. מבררת הגמרא: **מַאי נַפְקָא מִינָּהּ** – מה ההבדל להלכה אם סימנים מועילים מהתורה.

מבארת הגמרא: לְאַהֲדוּרֵי – להחזיר גֵּט אִשָּׁה בְּסִימָנִים, כאשר שליח הביא גט מהבעל למסור לאשה, ואבד ממנו, ונותן הוא את סימני הגט למוצא. אִי אָמְרַתְּ שסימנים מועילים מִדְּאוֹרַיְיתָא, מַהֲדְרִינַן – מחזירים לו. וְאִי אָמְרַתְּ שמה שסומכים על סימנים הוא רק דין דְּרַבָּנָן, יש לומר כִּי עָבוּד – מה שעשו רַבָּנָן תַּקָּנָתָא לסמוך על סימנים, הוא דווקא בְּמָמוֹנָא, כגון להחזיר אבידה בסימנים, אֲבָל בְּאִיסּוּרָא שעל ידי כן מתירים אשת איש, בזה לָא עָבוּד רַבָּנָן תַּקָּנָתָא לסמוך על סימנים.

הגמרא מביאה ראיה ממשנתינו: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה, אַף הַשְּׁמוּלָה הָיְתָה בִּכְלָל כָּל אֵלּוּ האבידות שנאמר 'כל אבידת אחיך', וְלָמָּה יָצְאת מהכלל, כדי לְהַקִּישׁ אֵלֶיהָ כל האבידות וּלוֹמַר לְךָ, מָה שְּׁמוּלָה מְיוּחֶדֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ סִימָנִין וְיֵשׁ לָהּ תּוֹבְעִין, חַיָּיב המוצא לְהַכְרִיז, אַף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִימָנִין וְיֵשׁ לוֹ תּוֹבְעִין חַיָּיב לְהַכְרִיז, מוכח שסימנים הוא מהתורה שהרי נדרש מהפסוק. דוחה הגמרא: הַתָּנָא של משנתינו תּוֹבְעִין אִצְטְרִיכָא לֵיהּ – לא דרש מן הפסוק אלא את הדין של 'תובעים', שאם אין לאבידה תובעים כגון שנתייאשו הבעלים אין חובה להשיבה, וּסִימָנִין כְּדֵי נַסְּבָא – ובדרך אגב הזכיר אף את דין הסימנים אף שאינו מהתורה אלא הסמיכוהו על הפסוק.

ראיה נוספת: תָּא שְׁמַע, ממה שדרש רבא (לעיל ע"א) מן הפסוק שיש להחזיר חֲמוֹר בְּכָךְ שנותן המאבד את סִימָנֵי האוּכָף, ומוכח שסימנים מהתורה. דוחה הגמרא: אֵימָא – אמור כך, בְּעִדֵּי אוּכָף, כלומר שהביא המאבד עדים שזהו האוכף שלו, אבל על פי סימנים אין להחזיר מהתורה.

ראיה נוספת: תָּא שְׁמַע ראיה מברייתא, בפרשת השבת אבידה נאמר (דברים כב ב) 'וַאֲסַפְתּוֹ [את האבידה] אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרוֹשׁ אָחִיךָ אוֹתוֹ', ויש לברר, וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ המוצא קוֹדֶם שֶׁיִּדְרְשֶׁנּוּ המאבד, הרי אין המוצא יודע למי להשיב. אֶלָּא כך יש לפרש, אתה המוצא דְּרוֹשֵׁהוּ – בדוק את אחיך אִם רַמַּאי הוּא אוֹ אֵינוֹ רַמַּאי. מַאי לַאו – האם אין הכוונה שיברר בְּסִימָנִין, ומוכח שסימנים דאורייתא. דוחה הגמרא: לֹא, הכוונה שידרשנו בְּעֵדִים שיעידו שהחפץ שייך למאבד.

תָּא שְׁמַע ראיה שסימנים אינם מהתורה, שנינו במשנה (יבמות קכ.), אֵין מְעִידִין על אדם שמת כדי להתיר את אשתו להינשא, אֶלָּא אם כן הכירוהו עַל פִּי פַּרְצוּף הַפָּנִים – שתי הלחיים עִם הַחוֹטָם – האף, אבל אם לא הכירוהו בכך, אין מעידים עליו אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ סִימָנִין בְּגוּפוֹ של המת וְכֻלָּן – בבגדיו שזהו המת, כיון שאין זו ראיה מספקת. שְׁמַע מִינָּהּ שסִימָנִין לַאו דְּאוֹרַיְיתָא. דוחה הגמרא: אָמְרִי, באמת סימנים מועילים מהתורה, אך המשנה מדברת בסימנים שאינם מוכיחים, כגון סימני גּוּפוֹ שאמרו דְּהמת היה אָרוֹךְ וְגוּיִן – או קצר, שיש הרבה כאלו, וכן בְּכֻלָּן אין סומכים על הסימנים, משום דְּחָיְישִׁינַן לְשֶׁאֲלָה – שמא אדם אחר שאל את בגדי הבעל, ואין ראיה שהמת הלבוש בבגדים אלו זהו בעלה.

שואלת הגמרא: אִי חָיְישִׁינַן – אם כך שיש לחוש לִשְׁאֲלָה, חֲמוֹר בְּסִימָנֵי אוּכָף הֵיכִי מַהֲדְרִינַן – כיצד מחזירים, הרי יתכן שבעל החמור שאל את האוכף מאחר. משיבה הגמרא: אָמְרִי, באוּכָף אין לחשוש לכך, כיון שלֹא שְׁאוּלֵי אִינְשֵׁי אוּכָפָא – שאין בני אדם שואלים אוכף מאחרים מִשּׁוּם דְּמַסָּקֵב לֵיהּ לְחַמְרָא – מאחר ומשפשף ופוצע את עור החמור, ולכן ודאי החמור והאוכף שייכים לאותו אדם ואם נותן סימני האוכף מחזירים לו אף את החמור. אִיבָּעְיָא אֵימָא, שגם הסימן שבכֻלָּן לא היה סימן מוכיח, וכגון בְּחִיוָּרֵי וּכְסוּמָקֵי – שהעידו על בגדיו שהיו לבנים או אדומים, שיש רבים כאלו.

לעיל תירצה הגמרא שאכן חוששים לשאלה ורק באוכף שאין הדרך להשאילו אין חוששים, מקשה על כך הגמרא: אֶלָּא תָּא דְּתָנְיָא בברייתא, שליח שאבד לו גט, אם מָצְאוֹ כשהוא קָשׁוּר בְּכִיס של מעותיו, אוֹ בְּאַרְנָקִי שלו, וּבְטַבַּעַת – שהיה קשור בטבעתו, אוֹ שְׁמָצָאוֹ בֵּין כֻּלָּן – כלי תשמישו, אֲפִילּוּ לְזְמַן מְרִיבָּה מאז שאבד הגט, כָּשֵׁר הגט על פי סימני הכיס או הארנק. וְאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ חַיְישִׁינַן לְשֶׁאֲלָה – שמא השאיל חפציו לאחר, כִּי מְצָאוֹ קָשׁוּר בְּכִיס אַמַּאי – מדוע הגט כָּשֵׁר, נֵיחוּשׁ לְשֶׁאֲלָה – שמא השאיל שליח הגט את כיסו לאחר והוא קשר בו את הגט. מתרצת הגמרא: אָמְרִי, כִּיס וְאַרְנָקִי, וְטַבַּעַת, לֹא מַשְׁאֲלֵי אִינָשֵׁי – אין אנשים משאילים זה לזה. והטעם, כִּיס וְאַרְנָקִי, מִשּׁוּם דְּמַסָּקֵי – אנשים מנחשים ואומרים שסימן הוא שנטל השואל גם את מזלו של המשאיל. וְטַבַּעַת אין משאילים, מִשּׁוּם דְּמְזַיְּיף – שחוששים שמא השואל יעשה חותם באותה הצורה וישתמש בו כדי לזייף.

הגמרא דנה האם יש לתלות את הנידון אם סימנים דאורייתא או דרבנן במחלוקת תנאים: לֵימָא כְּתַנָּאֵי, שנינו בברייתא, אֵין מְעִידִין להתיר אשה שמת בעלה עַל פִּי הַשּׁוֹמֵא – יבלת, שנמצאה בגוף המת. וְרבי אֶלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אוֹמֵר מְעִידִין עַל פִּי הַשּׁוֹמֵא, מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – האם לא נחלקו במחלוקת זו, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר סִימָנִין אינם אלא מִדְּרַבָּנָן, ואין לסמוך על כך להתיר איסור אשת איש. וְרבי אֶלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי סָבַר סִימָנִין דְּאוֹרַיְיתָא, ואף להתיר אשה. דוחה הגמרא: אָמַר רָבָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא סוברים שסִימָנִין דְּאוֹרַיְיתָא, וְהָכָא – כאן בברייתא זו בְּשׁוֹמֵא מְצוּיָה בְּבֶן גִּילּוֹ קָמִיפַּלְגִי – נחלקו התנאים האם שומא נחשבת סימן, או שיכולה לימצא אצל עוד אנשים בני גילו ושנולדו באותו מזל, ואין זה סימן. מַר – תנא קמא סָבַר, שׁוֹמֵא מְצוּיָה בְּבֶן גִּילּוֹ, וכיון שכן אין לסמוך עליו. וּמַר סָבַר שׁוֹמֵא אֵינָהּ מְצוּיָה בְּבֶן גִּילּוֹ, והרי זה סימן טוב.

אופן נוסף בביאור מחלוקתם: אִיבָּעְיָא אֵימָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא סוברים שׁוֹמֵא אֵינָהּ מְצוּיָה בְּבֶן גִּילּוֹ, וְהָכָא בברייתא, בְּסִימָנִין הָעֲשׂוּיִין לְהִשְׁתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָה קָמִיפַּלְגִי – נחלקו האם הסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה, מַר – תנא קמא סָבַר סִימָנִין עֲשׂוּיִים לְהִשְׁתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָה, וחוששים שמא אין זה האדם שהכרנו בחייו עם שומא זו, שכן אף אם בחייו היתה השומא שחורה יתכן שבמותו נעשית לבנה, וּמַר – רבי אלעזר בן מהבאי סָבַר סִימָנִין אֵין עֲשׂוּיִים לְהִשְׁתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָה, ואם כן אפשר להעיד שהאדם שאנו מכירים בשומא זו נמצא מת.

אופן נוסף: אִיבָּעְיָא אֵימָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא סוברים שׁוֹמֵא אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִשְׁתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָה, וְסִימָנִין רגילים אינם מועילים אלא מִדְּרַבָּנָן, ולכן אין יכולים להתיר איסור אשת איש, וְהָכָא – כאן בברייתא בְּשׁוֹמֵא האם סִימָן מוּבְהָק הוּא המועיל להתיר אף איסור דאורייתא קָמִיפַּלְגִי – נחלקו. מַר – רבי אלעזר בן מהבאי סָבַר שׁוֹמֵא סִימָן מוּבְהָק הוּא, ואף שסימן סתם אינו מועיל להתיר אשה, סימן מובהק מועיל. וּמַר – תנא קמא סָבַר שׁוֹמֵא לַאו סִימָן מוּבְהָק הוּא, ואין לסמוך על כך.

הגמרא חוזרת לדון אם סימנים דאורייתא או דרבנן: אָמַר רָבָא, אִם תְּמְצֵי לוֹמַר שסִימָנִין לַאו דְּאוֹרַיְיתָא, אלא רק תקנה דרבנן, יקשה, הֵיכִי מַהֲדְרִינַן אֲבִידָתָא בְּסִימָנִין, כלומר מה ראו חכמים לתקן שישיבו אבידה על פי סימנים. עונה הגמרא: כיון דְּנִיחָא לֵיהּ – נוח לו לְמוֹצֵא אֲבִידָה דְּנָהֲדַּר – להחזיר את האבידה בְּסִימָנִין, כִּי הֵיכִי דְּכִי אֲבָדָה לֵיהּ לְדִידֵיהּ – כדי שאם לו עצמו תאבד אבידה, נַמִּי נָהֲדְרוּ לֵיהּ – גם כן יחזירו לו בְּסִימָנִין.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב סַפְרָא לְרָבָא, וְכִי אָדָם עוֹשֶׂה טוֹבָה לְעַצְמוֹ בְּמָמוֹן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, ומדוע טובתו של מוצא האבידה, עדיפה על טובת בעל האבידה שאינו רוצה שתחזור האבידה לאחר.

רבא מבאר באופן אחר: אֶלָּא טעם התקנה הוא משום דְּנִיחָא לֵיהּ לְכַעֲלָא אֲבִידָה, לְמֵיהַב סִימָנִין וּלְמִשְׁקְלֵיהּ – שהדין יהיה שיתנו את החפץ למי שיתן סימנים. וטעם הדבר, שהרי מֵידָע יָדַע בעל האבידה דְּעֵדִים לֵית לֵיהּ – שאין לו עדים שהחפץ שלו, וּמַיְימַר אָמַר המאבד בדעתו, כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא יָדְעִי סִימָנִין מוּבְהָקִים דִּידֵיהּ – אין אדם בעולם שמכיר את הסימנים המובהקים של החפץ חוץ ממני, וַאֲנָא יָהֵיבְנָא סִימָנִין מוּבְהָקִים דִּידֵיהּ וְשָׁקְלֵנָא לֵיהּ – ואתן אני סימנים מובהקים של החפץ ואטלנו מן המוצא, וכיון שברוב פעמים לא יהיו לי עדים על כך, ולא אוכל לקבל את אבידתי, לכן טוב לי שיחזירו לכל האומר סימניה.

מקשה הגמרא על סברא זו של רבא: אֶלָּא תָּא דְּתָנַן – מה ששנינו

במשנה (לעיל כ.) לענין מוצא שלשה שטרות, **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֶחָד הַלָּוֶה מִשְּׁלֹשָׁה** בני אדם, ושלשת השטרות שנמצאו היו על שם אותו לוה, **יַחֲזִיר לַלָּוֶה**, ואם היו **שְׁלֹשָׁה** השטרות של כמה לווים **שָׁלְוּ מִן** המלוה **הָאֶחָד, יַחֲזִיר לַמַּלְוֶה** על פי סימן זה שאומר שהיו שלשת השטרות על שם שלשה לווים. ויש להקשות על זה, וכי שייך כאן לומר **דִּנְיָהּ לֵיהּ לַלָּוֶה לְאַהְדּוּרֵי לֵיהּ לַמַּלְוֶה** – שרצונו של הלוה שיחזירו את השטר חוב למלוה על פי סימנים, הרי ודאי טובת הלוה שלא יחזירו למלוה שיתכן שכבר פרע את השטר חוב ויבוא לגבות ממנו שנית.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רבא לרב ספרא, **הָתָם** – שם במשנה, אין מחזיר מחמת הסימנים, אלא **סְבָרָא הוּא**. מבארת הגמרא: **אֶחָד הַלָּוֶה מִשְּׁלֹשָׁה יַחֲזִיר לַלָּוֶה**, משום **דְּנַגְּבֵי לֵיהּ שְׁכִיחֵי** – מצוי הוא ששלשה שטרות יהיו ברשות הלוה, אבל **לְנַגְּבֵי מַלְוֶה לָא שְׁכִיחֵי** – אין מצוי שיזדמנו שלשת השטרות של מלוים שונים למלוה אחד, **שְׁמַע מִינָּהּ** ששלשת השטרות **מַלְוֶה נָפְיוֹ**. ולגבי **שְׁלֹשָׁה שָׁלְוּ מֵאֶחָד** סברא היא **שַׁיַּחֲזִיר לַמַּלְוֶה, דְּנַגְּבֵי מַלְוֶה שְׁכִיחֵי** – מצוי שיהיו ביד המלוה שלשה שטרות של לוים שונים, אבל **לְנַגְּבֵי לֵיהּ לָא שְׁכִיחֵי** – אין הדבר מצוי, ומכיון שיש כאן סברא להחזיר למלוה אין צריך בשביל זה את רצונו של הלוה.